

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทยมานานกว่า 30 ปี นับตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2517 จนถึงปัจจุบันได้รับการเผยแพร่อย่างต่อเนื่องถึงความหมาย วิธีการและแนวทางการปฏิบัติจากฝ่ายต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้รู้จักการพึ่งพาตนเองให้พอมีพอกิน รู้จักความพอประมาณ มีเหตุผล มีการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับตนเอง รวมไปถึงความไม่ประมาท และรู้จักการพัฒนาอย่างเป็นลำดับตามขั้นตอน ตลอดจนมีคุณธรรมเป็นหลักสำคัญในการดำรงชีวิต (สันติพงษ์ กลับดี, 2553:62) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นที่รู้จักกันอย่างจริงจังและเริ่มมีบทบาทแพร่หลายในสังคมไทยมากยิ่งขึ้นที่สุดในช่วงปีพุทธศักราช 2540 เมื่อประเทศไทยตกอยู่ท่ามกลางวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจครั้งรุนแรง อันก่อให้เกิดปัญหาทางโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างมาก เช่น ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างกลุ่มนายทุนที่เป็นคนร่ำรวยกับกลุ่มคนยากจน จนเกิดเป็นความเหลื่อมล้ำทั้งทางด้านรายได้ไปจนถึงโอกาสและการเข้าถึงทรัพยากร ซึ่งถือว่ารุนแรงและส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในวงกว้าง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงถือเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งของสังคมไทยในการต่อสู้กับปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม

การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้แก้ปัญหาเศรษฐกิจนี้เห็นได้จากการกำหนดให้เป็นนโยบายในการพัฒนาประเทศครั้งแรกในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (2525-2529) ภายหลังจากที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-4 (2504-2524) ได้สร้างปัญหาให้กับเศรษฐกิจและสังคมไทยอย่างร้ายแรงอันเนื่องมาจากการเน้นการพัฒนามากเกินไป ได้แก่ เน้นการสร้างความเร็วเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา เป็นต้น จนกระทั่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (2535-2539) จึงได้นำแนวคิด “เกษตรทฤษฎีใหม่” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ทรงพระราชทานในปีพุทธศักราช 2532 โดยยกย่องให้เกษตรทฤษฎีใหม่เป็นตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม

ของการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ดีที่สุดได้ ฉะนั้นจึงมีการเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างแพร่หลายในรูปแบบของการศึกษา เช่น การปลูกฝังผ่านวิชา สังคมศาสตร์อันเป็นหนังสือแบบเรียนขั้นพื้นฐาน และการสื่อสารผ่านสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ รวมไปถึงการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการพัฒนาพื้นที่ชนบทของไทยเพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าจนกระทั่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกลายเป็น “อุดมการณ์แห่งชาติ” ในที่สุด

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ยังได้รับการยอมรับให้เป็นแนวทางการศึกษาวรรณกรรมอีกแนวทางหนึ่งในสังคมไทย โดยนำหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้วิเคราะห์เนื้อหาของวรรณกรรมไทยทำให้เห็นว่าวรรณกรรมไทยที่มีเนื้อหาแสดงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันตนเอง และมีคุณธรรม เป็นวรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเห็นได้จากบทความเรื่อง การวิเคราะห์วิถีชีวิตความพอเพียงและการหาประสิทธิภาพของบทเรียนสำเร็จรูป จากนิทานพื้นบ้านจังหวัดลำปาง ของ สนม ครุฑเมือง (2551) และบทความเรื่อง จากเศรษฐกิจพอเพียงถึงความสุขของกะทิ ของ บุญผา บุญฤทธิ์ (2550) มีตัวละครที่แสดงให้เห็นถึงความพอเพียง แต่ยังไม่พบว่ามีการศึกษาลักษณะรูปแบบและเนื้อหาของวรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยตรง

ผู้วิจัยได้สำรวจวรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเบื้องต้นพบว่า ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีหลายหน่วยงานได้ส่งเสริมการสร้างวรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขึ้น เช่น สำนักพิมพ์ พิมพ์คำจัดทำหนังสือชุด “ลูกไม้ของพ่อ” จำนวน 5 เรื่อง โดยเน้นเนื้อหาที่นำเสนอปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังที่ปรากฏชัดเจนในเรื่องลูกหนึ่ที่รัก (2554) ของ ชาคริยา นอกจากนี้ยังมีนวนิยายเรื่องน้ำเล่นไฟ (2553) ของ กฤษณา อโศกสิน ที่ส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังที่กล่าวไว้ในส่วนของบทนำว่า

นวนิยายเรื่อง “น้ำเล่นไฟ” นี้เกิดขึ้นจากแรงบันดาลใจในเกษตรทฤษฎีใหม่ และหลักเศรษฐกิจพอเพียง ผสมผสานกับตลาดสดไทยในแบบฉบับที่พัฒนาแล้วจนครบวงจร เนื่องด้วยเห็นว่าเกษตรกับตลาดสดนั้นสามารถไปด้วยกัน และเกื้อกูลกันได้เป็นอย่างดี มันคงยาวนานนับพันๆ ปีมาแล้ว เพียงแต่ต้องนำ “วิชาการ” มากลั่นและกรองให้ได้หัวน้ำหอม คือความบันเทิงในอีกรูปแบบ

หนึ่งซึ่งก็มีใช้ว่าไม่เลียง เพราะในความรู้สึกของข้าพเจ้าเมื่อแรกลงมือเขียนนั้น
ตระหนักดีว่ายากเพียงไร ยากกว่าเรื่องชีวิตโศกซึ่งสะท้อนอารมณ์หลายเท่า
เนื่องด้วยต้องเข้าใจการสกดและคั่นเพื่อให้ได้หัวน้ำหอมที่หอมใส ไม่มีกาก
ให้แลเห็นเป็นชิ้นๆ ระคายขนัยตาหรือหยาบต่อสัมผัส โดยการคัดเฟ้นตัวละคร
ที่ได้มาตรฐานแน่นอนมาเข้าฉาก แล้วให้ตัวละครช่วยละลายวิชาการที่ยากเย็น
กลายเป็นความหลุดรรม

(กฤษณา อโศกสิน, 2553: 3)

สำนักพิมพ์มายแบงคอกพับลิชชิงเฮาส์เป็นอีกสำนักพิมพ์หนึ่งที่ได้จัดทำโครงการหนังสือ
เรื่อง*ครอบครัวพอเพียง* (2550) โดยเชษฐม.ล. เทพฉัตร สวัสดิวัฒน์ มาเป็นผู้เขียนวรรณกรรมเยาวชน
เรื่องนี้ เนื่องจากเห็นว่าหนังสือเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีอยู่ในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็น
หนังสือวิชาการ ซึ่งค่อนข้างอ่านยากสำหรับเยาวชน อีกทั้งสำนักพิมพ์ยังเห็นว่าเรื่องปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงควรปลูกฝังให้เด็กเข้าใจตั้งแต่ยังเป็นเด็ก จึงน่าจะมีหนังสือที่สนุกสนานและอ่าน
ง่าย เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการทำความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับเยาวชน ใน
วรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้ได้แสดงให้เห็นวัตถุประสงค์ของผู้เขียนไว้อย่างชัดเจนในคำนำของเรื่อง
ว่า

เรื่องของครอบครัว “รักดี” และเด็กชายพอเพียงนั้น เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของ
จินตนาการที่พวกเราทุกคนเพียงแคร์รับเอาเด็กชายพอเพียงหรือเด็กหญิง
พอเพียงเข้าไปอยู่ในหัวใจแล้วละก็ จะเป็นการเติมความสุขและความสมบูรณ์
ให้กับชีวิตของเราเองได้อย่างเหมาะสมเจาะพอดี หวังว่าหนังสือเล่มเล็กๆ เล่มนี้
จะช่วยจุดประกายความรู้สึกกระหายใคร่รู้ของเยาวชน ในการค้นคว้าเรื่อง
ของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งสามารถใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทาง
ในการดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ขอให้หัวใจของพวกเราได้รู้สึกถึงความสุข
ของความพอเพียง

(ม.ล. เทพฉัตร สวัสดิวัฒน์, 2550: 9)

นอกจากนี้บริษัท เอพพริมิเอท เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด ได้ส่งเสริมวรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการจัดพิมพ์หนังสือการ์ตูนเรื่อง*ครอบครัวพอเพียง* (2551) เพราะเห็นว่าสามารถนำเรื่องราวของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสร้างสรรค์ในรูปแบบของหนังสือการ์ตูนภาพที่มีสีสันให้ชวนติดตาม น่าอ่าน น่าศึกษา โดยนำเสนอสถาบันครอบครัวเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคมมาเล่าเรื่องราวผ่านเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันที่อยู่ใกล้ตัว ให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตในสังคมด้วยความพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้อย่างมีความสุข

สมาคมสงเคราะห์สัตว์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ยังได้จัดทำโครงการหนังสือสำหรับเยาวชนเฉลิมพระเกียรติเรื่อง*ใครคนหนึ่งทำเพื่อเราได้ทั้งชีวิต* (2554) เพื่อส่งเสริมแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ผู้อ่านได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรูปแบบหนังสือการ์ตูน ทำให้อ่านเข้าใจได้ง่าย

อาจกล่าวได้ว่ามีวรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีจำนวนทั้งหมด 24 เรื่อง ผู้วิจัยได้แบ่งประเภทออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ วรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประเภทนวนิยาย กลุ่มที่สองวรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประเภทวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน และกลุ่มสุดท้ายคือ วรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประเภทการ์ตูน

วรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเหล่านี้มีรูปแบบและองค์ประกอบทางวรรณกรรมที่หลากหลาย กล่าวคือ ในวรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประเภทนวนิยายมีแนวเรื่องแบบรักโรแมนติก มีการผูกปมปัญหาในการนำเสนอภาพชีวิตและปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมโดยเฉพาะปัญหาทางเศรษฐกิจได้อย่างสมจริง มีการดำเนินเรื่องน่าสนใจและน่าติดตาม ตลอดจนมีการสร้างตัวละครได้อย่างสมจริง มีการใช้ภาษาที่สละสลวยมีโวหารบรรยายภาพพจน์ให้ผู้อ่านได้จินตนาการตามอย่างลึกซึ้ง

ในวรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประเภทวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนมีแนวเรื่องเพื่อการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้เด็กเกิดความสำนึก ซึ่งการดำเนินเรื่องมักใช้ตัวละครเด็กเป็นผู้ดำเนินเรื่อง มักเป็นเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันของเด็ก ภาษาเข้าใจง่ายและให้ความสำคัญกับการใช้ภาพประกอบการเล่าเรื่องเพื่อดึงดูดความสนใจแก่เด็ก

สำหรับวรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจประเภทการ์ตูนนั้น มักมีแนวเรื่องเกี่ยวกับการผจญภัย มีการใช้ภาษาสั้น กระชับรัดกุมเข้าใจง่ายและมีภาพประกอบดึงดูดความน่าสนใจต่อเด็ก นอกจากนี้ ในวรรณกรรมประเภทร้อยกรอง เช่น กลอน มีแนวเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในประจำวันของเด็ก มีการใช้ภาษาที่มีความหมายเข้าใจได้ง่าย ไพเราะ มีลีลา จังหวะ สุนทรียะและความงามของถ้อยคำ ทำให้เด็กสามารถเข้าใจได้ง่าย

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าวรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีลักษณะรูปแบบและเนื้อหาเช่นเดียวกับวรรณกรรมทั่วไป แต่วรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็ยังมีลักษณะเฉพาะบางประการที่แตกต่างไปจากรวมวรรณกรรมทั่วไป ผู้วิจัยจึงได้สนใจศึกษารูปแบบและเนื้อหาของวรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการนำเสนอวรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่สังคมในปัจจุบัน

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษารูปแบบและเนื้อหาของวรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการนำเสนอวรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปสู่สังคมในปัจจุบัน

1.3 แนวคิดและงานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.3.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

- 1.3.1.1 ทฤษฎีและองค์ประกอบของวรรณกรรม
- 1.3.1.2 แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.3.1.1 ทฤษฎีและองค์ประกอบของวรรณกรรม

วรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีทั้งวรรณกรรมร้อยแก้วและร้อยกรอง มีรูปแบบและเนื้อหา ดังนี้

1. รูปแบบ (Form)

การศึกษาวรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยได้แบ่งรูปแบบของวรรณกรรมตามลักษณะการเขียน ซึ่งสามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 รูปแบบ คือ วรรณกรรมร้อยแก้ว และวรรณกรรมร้อยกรอง

1.1 วรรณกรรมร้อยแก้ว

วรรณกรรมร้อยแก้ว หมายถึง บทประพันธ์ที่เขียนขึ้นในรูปความเรียง ไม่มีการกำหนดจำนวนคำในวรรค ตำแหน่งสัมผัส เสียงสูงต่ำ หรือหนักเบาใดๆ เช่น บันเทิงคดี คือวรรณกรรมที่มุ่งให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน ได้แก่ วรรณกรรมประเภทนวนิยาย วรรณกรรมประเภทวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน และวรรณกรรมประเภทการ์ตูน

1.1.1 วรรณกรรมประเภทนวนิยาย เป็นวรรณกรรมบันเทิงคดี ซึ่งเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นจากจินตนาการ ลักษณะสำคัญคือประกอบด้วยเหตุการณ์ที่มีความสัมพันธ์กัน และดำเนินไปในสถานที่ เวลา เชื่อมโยงกันเป็นเรื่องราว นวนิยายจึงเป็นเรื่องราวที่ผู้แต่งจำลองมาจากชีวิตจริง

1.1.2 วรรณกรรมประเภทวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน มีรูปแบบหลากหลายขึ้นอยู่กับนักเขียนสร้างรูปแบบของตนเอง โดยเฉพาะ สามารถจำแนกได้เป็น นิทานคำกลอน นิทานพื้นบ้าน เรื่องเล่าที่สอนให้รู้จักระเบียบกฎเกณฑ์ในการดำรงชีวิต เรื่องขบขัน เรื่องผจญภัย เทพนิยาย เรื่องเพื่อฝัน และเรื่องสั้น

1.1.3 วรรณกรรมประเภทการ์ตูน เป็นเรื่องที่เขียนขึ้นในลักษณะต่างๆ โดยเน้นลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ซึ่งในการเขียนจะเขียนเพียงสั้นๆ พอให้มองรู้ว่าเป็นอะไร อีกทั้งการ์ตูนยังเป็นวรรณกรรมที่ถ่ายทอดความเข้าใจและความรู้สึกด้วยรูปภาพ มีลักษณะเป็นภาพชวนขันที่ดูผิดเพี้ยนไปจากความเป็นจริง การ์ตูนจึงเป็นสื่อชนิดหนึ่งที่เข้ามามีอิทธิพลต่อเด็ก โดยการ์ตูนมีทั้งภาษาและภาพประกอบจึงเป็นสิ่งที่ดึงดูดความน่าสนใจต่อเด็กเป็นพิเศษ ซึ่งการ์ตูนถือได้ว่าเป็นสื่อทางวรรณกรรมที่ถือได้ว่าเป็นการถ่ายทอดและส่งผ่านความคิดตลอดจนมุมมองต่างๆ เกี่ยวกับโลกและสังคมใดสังคมหนึ่งผ่านภาษา และรูปภาพ เด็กจึงถือได้ว่าเป็นกลุ่มเป้าหมายของการถูกหล่อหลอมตามระบบความคิดความเชื่อของสังคมเป็นอันดับแรก เพราะเด็กเปรียบเสมือนความใสสะอาดที่รอการแต่งแต้มหรือย้อมทาสีจากผู้ใหญ่ (สรณี วงศ์เบ็ญจัจ และคณะ, 2547: 5-6)

วรรณกรรมประเภทการ์ตูนสามารถแบ่งวรรณกรรมการ์ตูนได้ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบเพื่อความบันเทิงทั่วไป เช่น เรื่องตลกขบขัน เรื่องผจญภัย เรื่องอิงประวัติศาสตร์ เรื่องนักเรียน เรื่องภายในครอบครัว เป็นต้น และรูปแบบเพื่อคุณค่าทางการศึกษา เช่น เรื่องเกี่ยวกับการเมือง วรรณคดี ประวัติบุคคลสำคัญ วิทยาการและอุตสาหกรรม ประวัติศาสตร์และศาสนา เป็นต้น (สังเขต นาคไพจิตร, 2530: 44-57)

1.2 วรรณกรรมร้อยกรอง

วรรณกรรมร้อยกรอง หมายถึง บทประพันธ์ที่เขียนขึ้นตามลักษณะบังคับกับฉันทลักษณ์ มีการกำหนดจำนวนคำในวรรค การส่งรับสัมผัส กำหนดเสียงสูงต่ำ ซึ่งในปัจจุบัน ผู้เขียนวรรณกรรมร้อยกรองตามรูปแบบดังต่อไปนี้ กลอนสุภาพ กาพย์สุรางคนางค์ 28 กลอนแปด กลอนหก กาพย์ยานี 11 กาพย์ฉับ 16 และกาพย์สุรางคนางค์ 32

นอกจากนี้ วรรณกรรมรูปแบบร้อยกรองสำหรับเด็กจะเน้นลีลาจังหวะ สุนทรียะและความงามของถ้อยคำ เป็นร้อยกรองง่ายๆ ที่เด็กชอบและพอใจกับฉันทลักษณ์ง่ายๆ ให้ภาษาเข้าใจได้ง่าย ไม่มีศัพท์มากนัก และถ้อยคำมีลีลาจังหวะ เกิดเสียงเสนาะไพเราะ ภาษามีภาพพจน์ ถ้อยคำคล้องจอง เมื่อผู้เขียนนำเนื้อเรื่องที่เด็กสนใจมาแต่งเป็นร้อยกรอง ทั้งถ้อยคำและเนื้อเรื่องจะซึมซับเข้าสู่จิตใจของเด็กได้โดยง่าย (ทวีศักดิ์ ญาณประทีป, 2531: 379-381)

2. เนื้อหา (Content)

เนื้อหาของเรื่อง หรือเหตุการณ์ต่างๆ หลายเหตุการณ์ที่ผู้เขียนนำมาแต่งให้เป็นเรื่องราวต่อเนื่องกันตั้งแต่ต้นจนจบ ให้รายละเอียดตามที่ผู้เขียนเลือกแล้ว ผู้อ่านได้รู้ว่ามีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นกับตัวละครต่างๆ ตัวละครต่างๆ มีพฤติกรรมอย่างไรบ้าง เหตุการณ์เกิดขึ้นที่ไหน เมื่อไหร่ ใครพูดกับใครว่าอย่างไร ผู้เขียนเล่าเรื่องโดยละเอียด มีการบรรยายและพรรณนาความประกอบ รวมทั้งแสดงโดยตรงหรือโดยอ้อมให้ผู้อ่านได้เข้าใจตัวละครและเหตุการณ์อย่างแจ่มแจ้งตั้งแต่ต้นจนจบ ซึ่งภายในเนื้อหามองค้ประกอบต่างๆ ดังต่อไปนี้

2.1 โครงเรื่อง (Plot)

โครงเรื่อง คือ เรื่องราวที่ผู้เขียนผูกขึ้น โดยนำประเด็นหรือแก่นของเรื่องที่ตั้งไว้มาสร้างเป็นเรื่องราวที่ต่อเนื่อง มีความสัมพันธ์กัน มีเหตุผล อาจเสริมแต่งด้วยจินตนาการเพื่อเสนอให้เห็นปัญหาและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยมีตัวละครทำหน้าที่ดำเนินเรื่องราวเหล่านั้น (มานพ ถนอมศรี, 2546: 66) โครงเรื่องมี 2 แบบ คือ โครงเรื่องใหญ่ (Main Plot) เป็นแนวเรื่องสำคัญที่ผู้เขียนต้องการให้เรื่องดำเนินไปจนจบ และ โครงเรื่องย่อย (Sub Plot) คือ แนวเรื่องที่แทรกอยู่ในโครงเรื่องใหญ่ เพื่อให้เรื่องซับซ้อนและสนุกสนานยิ่งขึ้น ในเรื่องหนึ่งเรื่องอาจมีหลายโครงเรื่องย่อยก็ได้

ยุวพาส์ ชัยศิลป์วัฒนา (2541, 131-139) กล่าวว่า โครงเรื่องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการด้วยกันคือ บทเปิดเรื่อง (Exposition) เป็นบทปูพื้นฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเวลา สถานที่ เหตุการณ์ ตัวละคร การผูกปม (Complication) และการขมวดปม (Rising Action) เป็นเรื่องราวความยุ่งยากที่เกิดขึ้นภายในหลังบทเปิดเรื่อง ทำให้เรื่องดำเนินต่อไป นำไปสู่จุดวิกฤต (Crisis) หรือจุดหักเหของเรื่อง เมื่อเรื่องดำเนินมาถึงความตึงเครียดที่สุดของเรื่องจนทำให้เกิดการหักเหครั้งสุดท้ายก่อนจะคลี่คลายความยุ่งยากและจบลง ซึ่งเรียกจุดหักเหนี้ว่า จุดสุดยอด (Climax) นับเป็นจุดสูงสุดของเรื่อง การแก้ปม (Falling Action) คือตอนที่เรื่องค่อยๆ ลดความตึงเครียดลง ซึ่งจะนำไปสู่การคลี่คลายปมปัญหาและความขัดแย้งในที่สุด องค์ประกอบสุดท้ายคือ การคลี่คลายเรื่อง (Resoloution) คือ การคลี่คลายปัญหาและความขัดแย้ง เป็นตอนจบของเรื่อง

สำหรับโครงเรื่องของวรรณกรรมสำหรับเด็กมักเป็นเงื่อนไขของเรื่อง ที่จะคอยคลี่คลายไปสู่ความสำเร็จ ความสมหวังของตัวละคร ตัวเอก หรือบทอาสานของตัวร้าย ลักษณะของโครงเรื่องจะมีเหตุผลไปตามธรรมชาติ สอดคล้องกับลักษณะสภาพแวดล้อมจะยากง่ายให้ขึ้นอยู่กับวัยของเด็ก โครงเรื่องต้องมีความสัมพันธ์ขั้นพื้นฐานกับประสบการณ์ของเด็ก เมื่ออ่านแล้วสามารถเข้าใจได้ง่าย และสามารถช่วยพัฒนาด้านความสนใจ ให้ความรู้ที่ที่ดี เป็นเรื่องที่ยากรู้ ยากเห็น เช่น ความรัก ความกลัว ความตื่นเต้น ประหลาดใจ ความโชคดี โชคร้าย ความขยันอดทน เกียจคร้าน หรือเป็นเรื่องที่สอนให้เกิดความรู้สึกนึกคิดไปในตัวในลักษณะเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นประโยชน์ของพฤติกรรมที่ดีงามและโทษของความชั่ว อีกทั้งโครงเรื่องยังเต็มไปด้วยความอบอุ่น ความรักในครอบครัว ความยุติธรรม มักหลีกเลี่ยงเรื่องในลักษณะที่โหดร้าย ทารุณ แต่เป็นเรื่องที่สนุกสนาน หรือแสดงความสุข นอกจากนี้ยังเป็น โครงเรื่องที่แสดงความสำเร็จ ความสุข สมหวัง ซึ่งให้เห็นผลของความพยายาม และคุณธรรมของตัวละคร (บุญยงค์ เกศเทศ, 2536: 121-122)

2.2 แก่นเรื่อง (Theme)

แก่นเรื่อง คือ แนวคิดอันเป็นจุดสำคัญของเรื่อง หรือสาระสำคัญหรือหัวใจของงานเขียน เรื่องใดเรื่องหนึ่งของผู้เขียนสะท้อนหรือแสดงให้เห็นให้อ่านเห็นและเข้าใจ อาจจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า แก่นเรื่องคือ ความหมายที่สรุปได้จากการอ่านงานเขียน ผู้อ่านจะเข้าใจและสรุปความหมายของ แก่นเรื่องได้ต่อเมื่อได้อ่านเรื่องราวเหตุการณ์และชีวิตของตัวละครที่ผู้เขียนแต่งขึ้นตั้งแต่ต้นจนจบ แล้วเท่านั้น แก่นเรื่องที่ผู้อ่านสรุปหาความหมายของเรื่องที่อ่านจึงมักจะเป็นข้อความสั้นๆ แก่นเรื่อง มักจะเป็นข้อความที่มีความหมายซึ่งคนส่วนใหญ่เห็นพ้องด้วย ไม่มีข้อขัดแย้ง เป็นเสมือนความจริง ที่เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ผู้เขียนสร้างแก่นเรื่องขึ้นจากสิ่งที่คิดว่าเป็นความเป็นจริงในชีวิตของคนในสังคมนั่นเอง แก่นเรื่องของนวนิยายมักจะสะท้อนให้เห็น ความคิด ความเชื่อ และค่านิยมต่างๆ ของคน ซึ่งเป็นผลมาจากอิทธิพลของสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง

2.3 ฉาก (Setting)

ฉาก คือ เวลาและสถานที่ที่เรื่องราวและเหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นตามเค้าโครงเรื่อง เรื่องราว เหตุการณ์ ตัวละคร สิ่งที่ตัวละครทำ คิด และรู้สึก อาจจะเกิดขึ้นในอดีต ในปัจจุบันหรือในอนาคต สถานที่ที่ตัวละครเกิด มีชีวิตอยู่ ต่อสู้ปัญหาและอุปสรรค มีความสุขหรือมีความทุกข์ อาจจะเกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน ในโลกที่มีแต่จินตนาการ ในป่า ในเมือง ในถ้ำ ฉากอาจจะรวมถึงสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตที่ปรากฏอยู่ในสถานที่ที่ตัวละครมีชีวิตร่วมสัมผัสเกี่ยวข้องอยู่ด้วย สิ่งเหล่านี้ทำให้เรารู้จักและเข้าใจตัวละครดีขึ้นว่าตัวละครแต่ละตัวจะคิด จะพูดและจะมีปฏิกิริยาอย่างไรต่อเหตุการณ์หรือปัญหาต่างๆ ที่ต้องเผชิญ (สรณี วงศ์เบ็ญสัจจ์ และคณะ, 2547: 17)

รัชนีกร รัชตกรตระกูล (2549: 17-18) กล่าวว่า ฉากถือเป็นอารมณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 ดังต่อไปนี้ คือ

1. รูป รูปใดๆ ที่ก่อให้เกิดอารมณ์แก่ตัวละคร ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของฉาก เช่น เห็นต้นกล้วยตอนกลางคือ ก็จะเข้าใจว่าเป็นผี จึงเกิดอารมณ์กลัวหรือตกใจ
2. รส เป็นอุปกรณ์ที่ทำให้เรื่องมีชีวิตชีวขึ้น รสทำให้เรื่องสมจริงทำให้เรื่องดำเนินไปอย่างสมเหตุสมผล รสทำให้ตัวละครผันแปรไปต่างๆ เช่น ในสังคมมีการเลี้ยงสุรา เพราะสุราเป็นรสที่ผันแปรอารมณ์ของมนุษย์

3. กลิ่น เช่น นวนิยายลูกทุ่งจะต้องพรรณนาถึงกลิ่น โคลนสาบควายกลิ่นน้ำเน่า ถ้าแต่งนวนิยายในเมืองกรุงก็จะพรรณนาถึงน้ำอบ น้ำหอม หรือกลิ่นบุหรี ถ้าพรรณนาถึงเรื่องเสีร่าๆ ก็มักจะกล่าวถึงกลิ่นธูป กลิ่นดอกไม้ เป็นต้น ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า กลิ่นช่วยสร้างบรรยากาศได้เป็นอย่างดี

4. เสียง เป็นส่วนประกอบสำคัญอีกอย่างหนึ่งของฉาก เสียงอาจเป็นเสียงดีหรือเสียงร้ายก็ได้ เช่น เสียงหัวเราะ เสียงร้องไห้ เสียงหวูดรถไฟ เสียงปืน และเสียงนกแสก เป็นต้น

5. สัมผัส เช่น ลม น้ำค้าง การจับมือ การจูบ ตลอดจนการสวมกอด

2.4 ตัวละคร (Character)

ตัวละคร คือ บุคคลที่ผู้เขียนสมมติขึ้นมาเพื่อให้กระทำพฤติกรรมในเรื่อง คือ ผู้มีบทบาทในเรื่อง หรือเป็นผู้ทำให้เรื่องเคลื่อนไหวดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทาง ตัวละครตามนัยดังกล่าวนี้มีได้หมายถึงมนุษย์เท่านั้น หากแต่รวมถึงพวกพืช สัตว์ และสิ่งของด้วย ซึ่งตัวละครมี 2 ประเภท ดังนี้

1. ตัวละครมิติเดียว (Flat Character) คือ ตัวละครที่ผู้เขียนเสนอให้ผู้อ่านได้รับรู้เพียงด้านเดียว เป็นตัวละครที่ไม่มีความสลับซับซ้อน และไม่มีพัฒนาการในเรื่องอุปนิสัย ตัวละครประเภทนี้จะคงลักษณะของตัวเองเอาไว้ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุการณ์หรือสถานการณ์ ซึ่งตัวละครที่จัดเป็นตัวละครมิติเดียว ได้แก่

1.1 ตัวละครพิมพ์เขียว (Stereotype) คือ ลักษณะของตัวละครที่ลอกแบบมาจากประเภทต่างๆ ของคน ซึ่งพฤติกรรมและอุปนิสัยอันเนื่องมาจากอาชีพ สถานการณ์ทางสังคม หรือเชื้อชาติ ที่สื่อให้เห็นเป็นแบบฉบับเหมือนกัน เป็นพิมพ์เขียว เช่น ตัวละครแม่ค้าก็ต้องมีฝีปากกล้าและด่าเก่ง ตัวละครประเภทแม่สามี ลูกสะใภ้ที่จะต้องทะเลาะเบาะแว้ง กินแหนงแคลงใจกัน เป็นต้น

1.2 ตัวละครเข้าแบบ (Stock Character) คือ ลักษณะของตัวละครที่ถูกใช้อย่างซ้ำๆ ในงานวรรณกรรม จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของตัวละครนั้นๆ และผู้แต่งต่างรับรูปแบบไว้ใช้กันต่อๆ มา จนถือเป็นธรรมเนียมนิยม ตัวอย่างเช่น นางเอกเป็นคนดีและสวย พระเอกรูปหล่อและกล้าหาญ แม่เลี้ยงใจร้าย สามมึงเจ้าชู้ เป็นต้น

2. ตัวละครหลายมิติ (Round Character) คือ ตัวละครที่ผู้เขียนเสนอให้ผู้อ่านได้รับรู้เกี่ยวกับลักษณะนิสัยหลายๆ ด้าน เป็นตัวละครที่มีความลึก และมีพัฒนาการทางด้านพฤติกรรม อุปนิสัย ตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและทัศนคติ ส่วนในแง่ลักษณะนิสัยของตัวละครผู้แต่งมักไม่บอกตรงๆ ว่าตัวละครเป็นคนอย่างไร แต่ผู้อ่านจะต้องตัดสินใจเองว่า ตัวละครนั้นดีหรือไม่ดีอย่างไร โดยพิจารณาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น พฤติกรรม ความคิด และปฏิกิริยาตอบโต้ของตัวละคร ตลอดจนดูความสัมพันธ์กับตัวละครอื่นๆ (หทัยวรรณ ไชยะกุล อ่างใน ยูวพาส์ ชัยศิลป์วัฒนา, 2549: 12-13)

ในวรรณกรรมสำหรับเด็กตัวละครมักจะมีทั้งมนุษย์และสัตว์ เรื่องที่เขียนมักใช้ตัวละครเป็นมนุษย์ แต่บางเรื่องผู้เขียนมักใช้สัตว์เป็นตัวละคร ในกรณีนี้สัตว์จะต้องคิดและทำเหมือนมนุษย์ และแม้จะมีตัวละครเป็นมนุษย์อยู่ด้วย ตัวละครที่เป็นมนุษย์นั้นก็เพียงตัวละครรองๆ เท่านั้น ชื่อตัวละครก็เป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะจะตั้งให้เหมาะสมกับรูปร่างหน้าตา เพศ อาชีพ สภาพสังคมของตัวละครแต่ละตัว เช่น คนทำสวนไม่ควรตั้งชื่อว่า “อิทธิพล” ควรให้ชื่อว่า “ทอง” หรือ “บุญ” เด็กสาวชาวชนบทควรให้ชื่อว่า “ลำดวน” มากกว่าจะใช้ชื่อ “สาวตรี” นอกจากนี้ ตัวละครยังเป็นผู้ดำเนินบทบาทตาม โครงเรื่องที่ว่าไว้มี 3 ลักษณะคือ ลักษณะแรก ตัวเอก หมายถึง ตัวดำเนินเรื่องตามจุดประสงค์ ลักษณะที่สอง ตัวร้าย หมายถึง ตัวขัดขวางให้เกิดความขัดแย้งในเรื่อง และลักษณะที่สาม ตัวประกอบ หมายถึง ตัวเสริมให้เรื่องเด่นขึ้น จะเห็นได้ว่า ตัวละครในวรรณกรรมสำหรับเด็กมีตัวละครจำนวนไม่มากเพราะจะทำให้เรื่องดำเนินอย่างซับซ้อนมากเกินไปและยากต่อความเข้าใจของเด็ก (มานพ ถนอมศรี, 2546: 70)

2.5 บทสนทนา (Dialogue)

บทสนทนา คือคำพูดของตัวละครที่ใช้โต้ตอบกันในเรื่อง บทสนทนานับเป็นองค์ประกอบสำคัญ เพราะช่วยให้ผู้อ่านได้ทราบถึงแนวคิดของผู้เขียน ทราบถึงบุคลิกลักษณะของตัวละคร ข้อขัดแย้งระหว่างตัวละคร ภูมิหลังและรายละเอียดต่าง ๆ ได้ โดยผู้เขียนไม่ต้องบรรยายหรือพรรณนาความให้ยืดยาว

ในวรรณกรรมประเภทการ์ตูนยังมีการบรรยายเรื่องด้วยตัวอักษร เป็นบทสนทนาที่ผสมผสานระหว่างภาพและถ้อยคำสนทนาเข้าไปเป็นเรื่องเดียวกัน มีภาษาเฉพาะ คำพูดหรือบทสนทนาของตัวละครจะมีกรอบ หรือวงกลม (Balloon) รอบคำพูดแล้วโยงไปที่ตัวละครที่พูด เป็นการแสดงว่าคำพูดนั้นเป็นของตัวละครนั้น ถ้อยคำและบทสนทนาจะมีความกะทัดรัด สั้นแต่กระชับ

และเข้าใจง่าย เนื่องจากเนื้อที่ภายในกรอบหรือวงกลมมีน้อยใช้ภาษาพุ่มเฟอຍไม่ได้ ส่วนใหญ่เป็นคำพูดแสดงอารมณ์และเสริมบทบรรยาย อีกทั้งยังมีการใช้สัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมาย เช่น การใช้รูปหลอดไฟแสดงถึงปัญญาที่คิดแก้ไขปัญหาได้ เครื่องหมายอัศเจรีย์ที่ศีรษะแสดงว่าสงสัย หรือแปลกใจ เป็นต้น นอกจากนี้ยังนิยมใช้ภาษาที่เลียนเสียงธรรมชาติ เช่น เสียงเปิดประตู เสียงของหล่น หรือของหนักๆ ปะทะกัน เป็นต้น (อุมพร มะโรณีย์, 2551: 31-34)

2.6 เทคนิคในการนำเสนอเรื่อง (Point of View)

เทคนิคในการนำเสนอเรื่อง คือ คือวิธีที่ผู้เขียนเลือกผู้เล่าเรื่องมาเป็นผู้สะท้อนเรื่องราวในงานเขียนให้ผู้อ่านเข้าใจ ซึ่งมีการเล่าเรื่อง 3 แบบดังนี้

แบบที่หนึ่ง มุมมองบุคคลที่หนึ่ง (First Person Point of View) เป็นการเล่าเรื่องผ่านตัวละครใดตัวหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นตัวละครหลักหรือตัวละครรองก็ได้ โดยผู้เล่าเรื่องจะใช้สรรพนามแทนตัวเองหรือสรรพนามบุคคลที่หนึ่งตัวละครที่เป็นผู้เล่าเรื่องไปตามที่เห็น คิด ทำ ตามสภาพภูมิหลังและค่านิยมของตัวละครนั้น เรียกว่าสนทนากับผู้อ่านโดยตรง

แบบที่สอง มุมมองบุคคลที่สามที่มีขอบเขตจำกัด (Third Person Limited Point of View) ผู้เล่าเป็นบุคคลที่สามที่เล่าเรื่องราวตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและเสนอบทสนทนาของตัวละครในสภาพเหตุการณ์ต่างๆ แต่จะให้ความสนใจที่ตัวละครหลัก และให้ตัวละครหลักแสดงความคิดและความรู้สึก แต่ไม่ได้สนทนากับผู้อ่านโดยตรง เพราะถือว่าตัวละครหลักเป็นศูนย์กลางของเรื่องราวทั้งหมดที่เกิดขึ้น

แบบที่สาม มุมมองบุคคลที่สามแบบรู้รอบที่ผู้เล่าเล่าอย่างรู้แจ้งเห็นจริงทุกอย่าง (Omniscient Point of View) ผู้เล่าเรื่องประเภทนี้รู้ทุกอย่างเกี่ยวกับตัวละครและเหตุการณ์ มีอิสระเสรีที่จะไปไหนมาไหนได้ตามความพอใจ จะเปิดเผยบทสนทนา และบทบาทของตัวละครทั้งหมดหรือปิดบังไว้บางส่วนก็ได้ นอกจากนี้ยังรู้ความคิด ความรู้สึก และเจตนาของตัวละคร

มุมมองยังเกี่ยวข้องกับเสียง (Voice) คือ เสียงตัวละครโดยตรง (Free Direct Speech) หมายถึง เสียงพูดของตัวละครที่ใช้โต้ตอบ สนทนากับตัวละครอื่นๆ ในเรื่อง เสียงพูดของตัวละครโดยตรงจะอยู่ในเครื่องหมายคำพูด การโต้ตอบกันโดยตรงของตัวละครดังกล่าวเป็นการแสดงให้เห็นอำนาจของตัวละครที่จะสื่อความคิดของตนให้ตัวละครอื่นๆ ตลอดจนผู้อ่านได้รับรู้ และเสียง

ตัวละครแบบอ้อม (Free Indirect Speech) หมายถึง เสียงพูดของตัวละครที่พูดสื่อความรู้สึก นึกคิดของตนเองต่อเหตุการณ์ต่างๆ แต่ไม่ได้เป็นบทสนทนาเพื่อโต้ตอบกับตัวละครอื่นในเรื่อง เสียงตัวละครแบบอ้อมจึงไม่ได้อยู่ในเครื่องหมายคำพูดดังเช่นเสียงตัวละครโดยตรง เสียงตัวละครแบบนี้มีอำนาจน้อยกว่าเสียงตัวละครโดยตรง และสุดท้ายคำพูดสรุปรวมของผู้บรรยาย (Reported Speech) หมายถึง คำพูดที่ผู้บรรยายพูดถึงตัวละครนั้นๆ โดยใช้ความเห็นของผู้บรรยายเป็นหลัก ตัวละครจึงไม่มีอำนาจใดๆ (สรณี วงศ์เบ็ญสัจจ์ และคณะ, 2547: 17-18)

2.7 ท่วงทำนองในการแต่ง (Style)

ท่วงทำนองในการแต่ง คือ แบบแผนในการแต่ง ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะตัว เช่น การเลือกใช้คำ ท่วงทำนองโวหาร น้ำเสียงของผู้แต่ง

2.8 การปิดเรื่อง (Ending)

การปิดเรื่อง คือ ตอนจบของเรื่อง ผู้เขียนจะกำหนดไว้ว่าจะจบเรื่องอย่างไร ซึ่งแล้วแต่โครงเรื่องที่ผู้เขียนวางเอาไว้ การจบเรื่องมี 4 ลักษณะ ดังนี้ ประการแรก การจบเรื่องแบบสุชานาฏกรรม คือการจบเรื่องแบบให้ตัวละครเอกสามารถแก้ปัญหาของตัวเองได้ หรือ ประสบความสำเร็จในการทำงานหรือมีความสุขในชีวิต ประการที่สอง การจบเรื่องแบบโศกนาฏกรรม คือการจบเรื่องแบบให้ตัวละครเอกพบกับความผิดหวัง การสูญเสียสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นของรัก หรือบางครั้งอาจจบด้วยความตายซึ่งก่อให้เกิดความสะเทือนใจแก่ผู้อ่านเป็นอย่างมาก ประการที่สาม การจบเรื่องแบบหักมุม หรือพลิกความคาดหมาย คือการจบเรื่องแบบผิดความคาดหมายของผู้อ่าน ทั้งนี้เพราะขณะที่อ่านเรื่องอยู่นั้น ผู้อ่านคาดหมายว่าเรื่องน่าจะจบอย่างหนึ่ง แต่เมื่ออ่านเรื่องจนจบแล้ว เรื่องกลับไปจบลงอีกแบบหนึ่งซึ่งผู้อ่านไม่เคยคาดฝันมาก่อน และประการสุดท้าย การจบเรื่องแบบทิ้งท้ายหรือทิ้งปัญหาให้ผู้อ่านขบคิด คือการจบเรื่องโดยผู้แต่งยังไม่ได้เฉลยวิธีการแก้ไขปัญหาซึ่งตนได้สร้างไว้ในเรื่อง แต่จะปล่อยให้ผู้อ่านคิดหาคำตอบเอาเอง (จิตรารุ่งเรือง, 2551: 23-24)

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและองค์ประกอบของวรรณกรรม สามารถทำให้ผู้วิจัยเข้าใจถึงองค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ฉาก ตัวละคร บทสนทนา และเทคนิควิธีการนำเสนอของผู้เขียน จากแนวคิดดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยสามารถนำไปใช้ในการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจถึง

รูปแบบและเนื้อหาของวรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนการศึกษาถึงปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดของวรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้เป็นอย่างดี

1.3.1.2 แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระราชทานให้เป็น “ปรัชญา” ในการดำเนินชีวิต ที่ยึดหลักความพอเหมาะพอดี มีเหตุมีผล และความไม่ประมาท ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงถือปฏิบัติด้วยพระองค์เองอย่างต่อเนื่องยาวนาน เป็นแบบอย่างได้อย่างสมบูรณ์ ได้พระราชทานพระราชดำริทรงเตือนภัยให้แก่คนไทยนำไปปฏิบัติตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2517 (อำนาจ เถาตระกูล, 2550:21) ว่า

ความพอเพียงนี้ไม่ได้ หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ จะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก อย่างนี้ท่านนักเศรษฐกิจต่างๆ ก็มาบอกว่าล้าสมัย จริง อาจจะล้าสมัย คนอื่นเขาต้องมีการเศรษฐกิจที่ต้องมีการแลกเปลี่ยน เรียกว่า เป็นเศรษฐกิจการค้า ไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียง เลย์ผู้สึกว่าไม่หรรษา แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอย่างว่า ผลิตได้พอเพียงได้ ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนไปทำให้กลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมด แม้แค่ครั้งก็ไม่ต้อง อาจจะสักเศษหนึ่งส่วนสี่ ก็สามารอยู่ได้ การแก้ไขอาจจะต้องใช้เวลา ไม่ใช่ง่าย ๆ โดยมากคนที่ใจร้อน เพราะเดือร้อน แต่ว่าถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้อาจจะสามารถที่จะแก้ไขได้

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 4 ธันวาคม 2540)

ต่อมาสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้สังเคราะห์องค์ความรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนารอบแนวคิดและการ

ประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชน โดยทั่วไป เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน ปีพุทธศักราช 2542 โดยมีใจความว่า

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชน ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนา และบริการประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำ วิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม จากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

(พิพัฒน์ ยอดพฤติการ, 2550: 24)

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือการพัฒนาซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ทางสายกลาง ที่คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยอาศัย ความรู้ และคุณธรรมในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอนของบุคคลในทุกระดับชั้น โดยมี หลักพิจารณา 5 ส่วน ดังนี้

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจาก วิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และ

เป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นภัยและวิกฤตเพื่อความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน

3. คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบไปด้วย 3 คุณลักษณะ ดังนี้

3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและมากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิต และการบริโภคอยู่ในระดับพอประมาณ

3.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

3.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไขเพื่อให้เกิดความพอเพียง มีดังนี้

4.1 เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้ เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบ ที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

4.2 เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและความอดทน มีความ پاکเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5. แนวทางปฏิบัติและผลที่คาดว่าจะได้รับ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี (สันติพจน์ กลัปดี, 2553: 55-56)

จะเห็นได้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้รับการยอมรับในระดับสังคมอย่างแพร่หลายถึงความหมาย วิธีการ ในการปฏิบัติตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยได้ความรู้จากแนวคิดดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษารวบรวมแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.3.2 งานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาได้จัดแบ่งหมวดหมู่ ดังต่อไปนี้

1.3.2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับทฤษฎีและองค์ประกอบของวรรณกรรม

1.3.2.1.1 งานวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบทางวรรณกรรมของนวนิยาย

1.3.2.1.2 งานวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบทางวรรณกรรมของวรรณกรรมเด็กและ
เยาวชน

1.3.2.1.3 งานวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบทางวรรณกรรมของการ์ตูน

1.3.2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในวรรณกรรม

1.3.2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับทฤษฎีและองค์ประกอบของวรรณกรรม

การศึกษาทฤษฎีและองค์ประกอบของวรรณกรรม ผู้วิจัยได้จัดแบ่งงานวิจัยออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ งานวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบทางวรรณกรรมของนวนิยาย งานวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบทางวรรณกรรมของวรรณกรรมเด็กและเยาวชน งานวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบทางวรรณกรรมของการ์ตูน

1.3.2.1.1 งานวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบทางวรรณกรรมของนวนิยาย

ผลการศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง *วิเคราะห์นวนิยายของกึ่งฉัตร* ของ พิมลรัตน์ บังศรี (2552) พบว่า องค์ประกอบทางวรรณกรรม ซึ่งประกอบด้วยแก่นเรื่อง คือ ด้านความรัก ด้านครอบครัว ด้านสังคม และด้านคติความเชื่อ โครงเรื่องแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ การเปิดเรื่องแบบพรรณนาและการบรรยายฉาก เหตุการณ์ และตัวละคร ดำเนินเรื่องโดยใช้ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับเรื่องเหนือธรรมชาติและความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมและสังคม การปิดเรื่องแบบสุขนานุกรมเป็นส่วนใหญ่ ลักษณะของตัวละครคือ ลักษณะนอกและลักษณะภายใน ฉากเป็นธรรมชาติได้แก่ ทะเล ป่า ภูเขา แม่น้ำและการตกแต่งอาคารบ้านเรือนอย่างสวยงาม บทสนทนาใช้บทสนทนาที่แสดงบทบาทของตัวละครเอกอย่างตรงไปตรงมา การใช้บทสนทนาแสดงพฤติกรรมของตัวละครเอกที่ดำเนินให้เห็นความน่าสนใจ นอกจากนี้ ลักษณะประชา นิยมในนวนิยายของกึ่งฉัตรมีความเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามยุคสมัยเป็นผลมาจากอิทธิพล

ตะวันตก ดังนั้นนวนิยายในรูปแบบเดิมที่เนื้อหาเน้นด้านการเมืองเปลี่ยนเป็นด้านบันเทิงมากขึ้น ทำให้เกิดวรรณกรรมประชานิยมในด้านความรัก

ผลการศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง *ความขัดแย้งทางสังคมในนวนิยายของ ว.วินิจฉัยกุล* ของ วรางคณา ทวีวรรณ (2552) พบว่า มีประเด็นความขัดแย้งทางสังคม 7 ลักษณะ ได้แก่ ความขัดแย้งด้านครอบครัว ด้านศาสนา ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านชนชั้น ด้านเชื้อชาติ ส่วนกลวิธีการนำเสนอความขัดแย้งในนวนิยายของ ว.วินิจฉัยกุล มีการนำเสนอผ่านองค์ประกอบของนวนิยาย 6 ลักษณะ คือ นำเสนอผ่านโครงเรื่อง คือ การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง จุดวิกฤต การคลายปมและการเปิดเรื่อง ผ่านตัวละครเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างและความหลากหลายของตัวละคร ผ่านบทสนทนาเพื่อให้ทราบถึงลักษณะนิสัยและภาวะความกดดันของตัวละครเมื่อพบกับความขัดแย้ง ผ่านการเล่าเรื่องที่ถูกแต่งเลือกใช้เพื่อความน่าสนใจ ผ่านฉากโดยใช้ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ การสร้างเหตุการณ์ที่มีผลต่อเนื้อเรื่องและอารมณ์ของตัวละคร และผ่านแก่นเรื่องเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจถึงปัญหาความขัดแย้งในสังคมได้ชัดเจน

ผลการศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง *ลีลาการใช้ภาษาในนวนิยายของนางชมัยภร แสงกระจ่าง* ของ อรทิพย์ อังศุรรังสี (2550) พบว่า ลีลาการใช้ภาษาในนวนิยายมีลักษณะเด่น คือ มีการสรรคำมาใช้หลายลักษณะ ได้แก่ การใช้คำซ้ำ การซ้ำคำ การใช้คำซ้อน ทั้งซ้อนเพื่อเสียงและซ้อนเพื่อความหมาย การใช้คำต่างประเทศ การใช้คำเสริม การใช้คำสร้อย การใช้คำร้องหรือคำอุทาน และการใช้คำเลียนเสียงพูด ด้านการใช้ประโยค พบการใช้ประโยคที่ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน ได้แก่ ประโยคบอกเล่า ประโยคปฏิเสธ ประโยคคำถาม และประโยคคำสั่ง ขอร้องหรือชักชวน ด้านการใช้สำนวน พบการใช้สำนวนเดิมและการใช้สำนวนไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงถ้อยคำ ด้านการใช้โวหารภาพพจน์พบดังนี้ อุปมา อุปลักษณ์ ตัญลักษณ์ อติพจน์ บุคลาธิษฐานหรือบุคคลวิดิ สัพพจน์ นามนัย ปฏิภาวะ และปฏิรูปพจน์หรือการกล่าวอ้างถึง

ผลการศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง *ฉากในจินตนิยายของแก้วแก้ว* ของ รัชนิกร รัชตกรตระกูล (2549) พบว่า ฉากในจินตนิยายของแก้วแก้ว 13 เรื่องแบ่งตามที่มาของฉากได้ 4 ประเภท คือ ฉากที่มาจากสถานที่จริง ฉากที่มาจากหลักฐานประวัติศาสตร์ ฉากที่มาจากความเชื่อเรื่องนรก-สวรรค์ และฉากที่มาจากวรรณคดี ฉากในจินตนิยายมีที่มาหลากหลาย ก็เพื่อให้ฉากในจินตนิยายเป็นฉากพิเศษเป็นดินแดนในความฝัน สอดคล้องกับเรื่องของจินตนิยายที่เป็นเรื่องจินตนาการ นอกจากนี้ ฉากใน

จินตนิยายของแก้วเก้ายังมีบทบาท 2 ประการ ประการแรกคือเสริมความสมจริง ประการที่สองคือบทบาทในการสนับสนุนแนวคิดพระพุทธศาสนา

ผลการศึกษาวินิจฉัยเรื่อง *ความขัดแย้งในนวนิยายของทมยันตี* ของ นริศรา โหระโฆ (2546) พบว่า ความขัดแย้งที่เป็นภาพรวมว่ามีความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์มากที่สุด รองลงมาคือความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคม และความขัดแย้งภายในจิตใจของตัวละคร ตามลำดับ ส่วนความขัดแย้งที่ปรากฏอยู่น้อยคือ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับอำนาจเหนือธรรมชาติ และน้อยที่สุดคือ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ นวนิยายทั้งหมดนี้จะมีลักษณะร่วมของความขัดแย้งเหมือนกันทั้งสองประเภท คือ มีทั้งความขัดแย้งภายนอกและความขัดแย้งภายในร่วมกันเพียงแต่ต่างกันตรงที่ลักษณะร่วมของความขัดแย้งบางชนิดปรากฏอยู่หลายครั้ง แต่ลักษณะความขัดแย้งบางชนิดปรากฏอยู่น้อยครั้ง และไม่มีนวนิยายเรื่องใดมีความขัดแย้งที่เป็นลักษณะเฉพาะโดยไม่ปรากฏความขัดแย้งร่วมกับนวนิยายเรื่องอื่นๆ เลย และเมื่อตีความความขัดแย้งในแง่การสะท้อนสภาพความเป็นไปของสังคมไทย ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ การศึกษา ศาสนา ครอบครัว ชีวิตความเป็นอยู่

ผลการศึกษาวินิจฉัยเรื่อง *การศึกษาวินิจฉัยนวนิยายของประภัสสร เสวิกุล* ของ ทิตติธิตา นาคเกษม (2545) พบว่า ประภัสสร เสวิกุล ได้ใช้ประสบการณ์ การค้นคว้าข้อมูลและจินตนาการมาผูกเป็นโครงเรื่อง โดยนิยมเริ่มเรื่องด้วยการบรรยายฉาก บรรยายตัวละคร บรรยายถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เป็นปมปัญหา สารัตถะสำคัญเกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนต่างๆ ไปในประเทศและต่างประเทศ เพื่อนำเข้าสู่เนื้อเรื่องได้อย่างรวดเร็ว ได้ใช้ข้อขัดแย้งที่เกี่ยวกับเรื่องทัศนคติ ค่านิยม และสภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคมมาเป็นการดำเนินเรื่องเป็นส่วนใหญ่และนิยมปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรมมากกว่าลักษณะอื่นๆ ตัวละครส่วนใหญ่ล้วนแสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมาได้อย่างสมจริงและมีชีวิตชีวาประทับใจ นอกจากนี้ยังมีการสร้างฉาก บรรยายภาพ ทั้งในประเทศและต่างประเทศได้อย่างละเอียดและชัดเจน ดังนั้น นวนิยายของประภัสสร เสวิกุล จึงแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตและค่านิยมของคนในแต่ละสังคมได้อย่างชัดเจนและกว้างขวาง ขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นสภาพชีวิตของผู้คนในสังคม พบว่า ด้านครอบครัวมีทั้งครอบครัวที่อบอุ่นและครอบครัวที่มีปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว ด้านพฤติกรรมของคนในสังคมมีปัญหาเรื่องเพศที่ไม่เหมาะสม

ด้านเศรษฐกิจมีปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจที่ประสบภาวะขาดทุนในยุคฟองสบู่ และด้านการเมือง มีปัญหาที่แตกต่างกัน

ผลการศึกษานิพนธ์เรื่อง *วิเคราะห์ตัวละครเอกฝ่ายชายในนวนิยายของ ว.วินิจฉัยกุล* ของ นันทา พุกพงษ์ (2541) พบว่า กลวิธีการแนะนำตัวละคร ผู้แต่งใช้วิธีแนะนำตัวละครจากพฤติกรรมของตัวละครอื่นมากที่สุด รองลงมาคือวิธีการแนะนำโดยผู้ประพันธ์เป็นผู้บรรยาย และวิธีการแนะนำด้วยพฤติกรรมของตัวละครเองนั้นผู้ประพันธ์ใช้เท่ากัน การสร้างตัวละครเอกฝ่ายชายจะดูได้จากภูมิหลังผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่าชาติตระกูลและการอบรมเลี้ยงดูมีผลต่อบุคลิกของตัวละคร ผู้เขียนให้ความสำคัญกับบุคลิกภาพภายใน ซึ่งแสดงความเป็นตัวตนที่แท้จริงของตัวละครมากกว่าบุคลิกภาพภายนอก นอกจากนี้สิ่งที่ทำให้ตัวละครแตกต่างกันก็ตรงด้านการศึกษา ส่วนด้านสังคมผู้เขียนให้ความสำคัญด้านครอบครัว ด้านอาชีพตัวละครจะมีการประกอบอาชีพต่างกันไป ซึ่งตัวละครประกอบอาชีพนักธุรกิจมากที่สุด รองลงมาเป็นอาชีพรับราชการ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยทั้งหมดข้างต้น พบว่าการใช้แนวคิดทฤษฎีและองค์ประกอบของวรรณกรรมได้รับความสนใจมาวิเคราะห์วรรณกรรมอย่างมาก เช่น โครงเรื่องแก่นเรื่อง ฉาก ตัวละคร สำนวนภาษา เป็นต้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่นำแนวคิดทฤษฎีและองค์ประกอบของวรรณกรรมเพื่อจะศึกษาลักษณะเนื้อหาและรูปแบบของวรรณกรรมแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ว่ามีกลวิธีอย่างไรในการนำเสนอ

1.3.2.1.2 งานวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบทางวรรณกรรมของวรรณกรรมเด็กและเยาวชน

ผลการศึกษานิพนธ์เรื่อง *การศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างพ่อแม่ลูกในนิทานปลาบู่ทอง* ของ พรทิพย์ ศรีนุธรรม (2552) พบว่า วัฒนธรรมและอวัจนภาษาจากหนังสือนิทานภาพปลาบู่ทองจาก 3 สำนักพิมพ์ พบอุดมการณ์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างพ่อแม่ลูกที่ไม่เท่าเทียมกัน พ่อแม่หรือผู้ปกครองมีอำนาจเหนือเด็กซึ่งพบได้จากวัจนภาษาเช่น การสั่ง การเตือน และการอบรม ยิ่งไปกว่านั้นผู้ใหญ่มีสิทธิที่จะลงโทษเด็กเช่น การตี ในทางตรงกันข้ามเด็กอยู่ในฐานะค้อยอำนาจ หรือสูญเสียอำนาจ

ผลการศึกษานิพนธ์เรื่อง *การวิเคราะห์เนื้อหาจริยธรรมในหนังสือวรรณกรรมเยาวชน* ของ วรรณรัชต์ ทองสวัสดิ์ (2549) พบว่า เนื้อหาจริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดคือ ความมีน้ำใจ รองลงมาคือ ความกล้าหาญ ความรับผิดชอบ สำหรับเนื้อหาจริยธรรมที่ปรากฏน้อยที่สุดคือความ

เสมอภาค และความมีมนุษยสัมพันธ์ ส่วนความเข้าใจในจริยธรรมของนักเรียนที่ปรากฏมากที่สุด คือ ความมีน้ำใจ รองลงมาคือ ความกล้าหาญ ความเมตตากรุณา และปรากฏน้อยที่สุดคือ ความเสมอภาค

ผลการศึกษาวិทยานิพนธ์เรื่อง *การศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กของ ปรีดา ปัญญาจันทร์* ของ จันทรา ภู่งเงิน (2549) พบว่า เนื้อเรื่องมี 5 ประเภทได้แก่ ประเภทส่งเสริมจินตนาการ ส่งเสริมพัฒนาการทางการเรียนรู้ ส่งเสริมคุณธรรม ส่งเสริมประชาธิปไตย และส่งเสริมภูมิปัญญา ด้านกลวิธีการนำเสนอใช้วิธีการบรรยายมากที่สุด นิยมดำเนินเรื่องตามลำดับปฏิทินและปิดเรื่องแบบสุขนานุกรม กลวิธีในการเล่าเรื่องใช้แบบผู้แต่งเห็นจริงเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการสร้างตัวละครมี 2 ประเภท คือตัวละครประเภทมีชีวิต และตัวละครประเภทไม่มีชีวิต ด้านการใช้ภาษามีการใช้คำหลากหลาย เช่น คำแสดงภาพ แสดงอาการ แสดงความรู้สึก ใช้คำอุทาน คำซ้ำ คำซ้อน และคำสัมผัส การใช้ประโยค นิยมใช้ประโยคความเดียวและความรวม ด้านภาพประกอบและรูปเล่ม ใช้ภาพวาดสีเหมือนจริง ภาพมีหลายขนาดและเลือกเนื้อหาที่น่าสนใจมาเป็นภาพปก ด้านรูปเล่มมีหลายขนาดเช่น 2 หน้ายก 3 หน้ายก และ ๖ หน้ายก มีทั้งที่เป็นปกแข็งและปกอ่อน จำนวนหน้าในแต่ละเล่มมีความเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง ไม่หนาหรือบางจนเกินไป

ผลการวิจัยเรื่อง *หนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กของไทยที่ได้รับรางวัล: การวิเคราะห์เชิงวรรณกรรมและวาทกรรม* ของ สรณี วงศ์เบ็ญสัจจ์ (2547) พบว่า ภายใต้อาณาเขตหนังสือที่ดูจะบริสุทธิ์ไร้เดียงสา แท้จริงแล้วมีเรื่องของอคติทั้งด้านชนชั้น เชื้อชาติ และเพศสภาพแฝงอยู่ และเป็นพื้นที่ของอุดมการณ์ทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรม หรืออาจกล่าวได้อีกทางหนึ่งว่าเป็นพื้นที่ของวาทกรรมเชิงสังคม นอกจากนี้ ในการศึกษายังพบความสัมพันธ์ระหว่างหนังสือนิทานภาพกับบริบททางสังคม และวัฒนธรรมไทย ในลักษณะ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มคน ซึ่งเป็นการสร้างความรับรู้ให้กับสมาชิกในสังคม รวมไปถึงการประกอบสร้างและแฝงเร้นความหมายของอุดมการณ์ใช้วัจนภาษา ภาษาภาพ และกลไกทางวรรณกรรม ได้แก่ การจัดลำดับชั้น เพศสภาพ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ใหญ่-เด็ก ชาย-หญิง ชนชั้นสูง-ชั้นล่าง รัฐ-ราษฎร ตลอดจนระหว่างความเป็นไทยและความเป็นฝรั่งในยุคโลกาภิวัตน์ อีกทั้งปฏิบัติการทางภาษาไม่ว่าเป็นการเลือกคำ คำเชื่อม การผูกประโยค ขนบการใช้ภาพ รวมถึงการใช้ความเป็นเรื่องเล่าแต่งเพื่อบดบังกลบเกลื่อนอุดมการณ์ดังกล่าว

ผลการศึกษาวินิจฉัยเรื่อง *การวิเคราะห์นิทานเด็ก จากโครงการประกวดนิทานมูลนิธิเด็ก พ.ศ. 2536-2544* ของ สุภัทรา บุญปัญญาโรจน์ (2544) พบว่า นิทานมูลนิธิเด็กมีลักษณะและคุณค่าทางวรรณกรรมดังนี้ คือ มีรูปแบบและกลวิธีการแต่งที่ง่ายไม่ซับซ้อน แก่นเรื่องหลักมีความหลากหลายและมีเรื่องร่วมสมัยเพิ่มเติมมากขึ้นจากแก่นเรื่องหลักของนิทานอื่นๆ โดยทั่วไป ด้านการใช้ภาษา นิทานมูลนิธิเด็กมีการเลือกใช้ถ้อยคำที่ง่ายตรงไปตรงมาในนิทานประเภทประถมศึกษา และมัธยมศึกษา แต่ในประเภทที่ต่างๆ ไปมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้นิทานมูลนิธิเด็กยังเป็นวรรณกรรมที่ใช้องค์ประกอบทางวรรณกรรมอย่างหลากหลายทำให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

ผลการศึกษาวินิจฉัยเรื่อง *กลวิธีการถ่ายทอดอุดมการณ์ในนวนิยายสำหรับเด็กที่ชนะการประกวดในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติระหว่างปี พ.ศ. 2519-2539* ของ จันทร์ดี แสงห้าว (2542) พบว่า อุดมการณ์ในนวนิยายสำหรับเด็กที่ชนะการประกวดในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติระหว่างปี พ.ศ. 2519-2539 ทั้งหมด 19 เรื่อง พบว่า มีอุดมการณ์ 3 ประเภทคือ ประเภทที่ 1 อุดมการณ์ของชาติประกอบด้วย มีความสามัคคี การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ ความมีระเบียบและเคารพกฎหมาย ความขยันขันแข็ง ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ การพึ่งตนเอง ความซื่อสัตย์ การเป็นผู้นำหรือผู้ปกครอง ความเมตตาเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ความอดทน เข้มแข็ง กล้าหาญ ความรักในธรรมชาติและการอนุรักษ์ การรักษาความสะอาด ประเภทที่ 2 อุดมการณ์ของท้องถิ่นประกอบด้วย ความรักท้องถิ่น ประเภทที่ 3 อุดมการณ์ของผู้แต่งประกอบด้วย ความรักในศิลปะพื้นบ้าน ความรักในบ้านสวน ความรักในท้องไร่ท้องนา อุดมการณ์ที่พบส่วนใหญ่จะเป็นอุดมการณ์ของชาติ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับองค์ประกอบทางวรรณกรรมของวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนทำให้ผู้วิจัยเข้าใจถึงองค์ประกอบต่างๆ ของวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนมากยิ่งขึ้น ตลอดจนนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการศึกษาวรรณกรรมแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประเภทวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน

1.3.2.1.3 งานวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบทางวรรณกรรมของการ์ตูน

ผลการศึกษาวិทยานิพนธ์เรื่อง *การ์ตูนนิทานไทย: การปรับเปลี่ยนและความสัมพันธ์กับสังคม* ของ สุภารัตน์ มาสุวรรณ (2552) พบว่า ด้านรูปแบบมีการนำเสนอ นิทานใหม่ในรูปแบบของหนังสือการ์ตูนได้เปลี่ยนจากวรรณกรรมลายลักษณ์ไปเป็นการนำเสนอด้วยภาพเป็นหลักและการบรรยายบทสนทนาของตัวละครประกอบ ด้านเนื้อหาพบว่ามีการเปลี่ยนรายละเอียดของเรื่อง ซึ่งเกิดจากความตั้งใจของผู้เขียนที่มีปัจจัยมาจากธุรกิจ ด้านอิทธิพลสังคมวัฒนธรรมพบว่า การ์ตูนไทยสะท้อนภาพด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และศาสนา โดยแสดงผ่านบทสนทนา ฉาก และการดำเนินเรื่อง ซึ่งอิทธิพลเหล่านี้เกิดมาจากสังคมไทยในปัจจุบัน

ผลการศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง *โครงการพิเศษการออกแบบหนังสือการ์ตูนเรื่อง “ชีวิตพอเพียง” ศึกษากระบวนการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์หนังสือการ์ตูนและเผยแพร่หนังสือการ์ตูนเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว* ของ จุฑามาศ ชัยพัฒน์ (2551) พบว่า การที่จะทำภาพประกอบหนังสือการ์ตูนที่ดีได้นั้นจะต้องมาจากการศึกษาข้อมูลนั้นๆ ให้เข้าใจแตกฉานจึงจะตีความออกมาเป็นภาพที่สมบูรณ์และสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งสำคัญที่สุดในการออกแบบก็คือ การวางแผนที่รอบคอบก่อนการทำงานจริง ซึ่งถ้าขาดการวางแผนที่ดีงานจะไม่สามารถสำเร็จออกมาได้อย่างมีประสิทธิภาพได้

ผลการศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง *การสื่อสารทางการเมืองด้วยภาพการ์ตูน: ศึกษาเฉพาะกรณีหนังสือพิมพ์ภาษาไทยรายวัน สมัยรัฐบาลพล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ* ของ มนินษา บุญชิต (2542) พบว่า ภาพการ์ตูนเป็นภาพสะท้อนเหตุการณ์ในสังคม ซึ่งมีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในสังคมเป็นแนวทางในการดำเนินเรื่องที่เกิดขึ้น รวมทั้งมีการแทรกแนวคิดของผู้เขียน ภาพการ์ตูนที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์จึงเป็นรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองที่สะท้อนบทบาทการแสดงความคิดเห็นอีกรูปแบบหนึ่งของสื่อมวลชน ทำให้สังคมได้รับทราบข่าวสาร

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ผู้วิจัยเข้าใจถึงลักษณะของวรรณกรรมประเภทการ์ตูนว่า มีลักษณะการออกแบบ การสอดแทรกเนื้อหา ตลอดจนกลวิธีการนำเสนอการ์ตูน เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาวรรณกรรมการ์ตูนไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.3.2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในวรรณกรรม

ผลการศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง *ปรัชญาชีวิตพอเพียงกับบทบาทประชาสังคมของนิตยสารพอเพียง* ของ นันทวดี ทองปรอน (2551) พบว่า การดำเนินการจัดทำและการนำเสนอเนื้อหาของนิตยสารพอเพียงสามารถถ่ายทอดให้เห็นถึงกรอบแนวคิดเรื่องปรัชญาชีวิตพอเพียงได้อย่างสมบูรณ์ โดยจะดูได้จากสัญญาวิทยาทางกายภาพและภาษาที่สะท้อนผ่านลักษณะทางกายภาพของวารสารและนิตยสารพอเพียง ประกอบด้วยวาทกรรมชีวิตพอเพียงที่สื่อสารออกมาผ่านการนำเสนอเนื้อหาที่อิงกับกรอบแนวคิดเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้เมื่อนำแนวคิดสื่อภาคประชาสังคม และแนวคิดสื่อทางเลือกมาประกอบกับผลการศึกษาเรื่องบทบาทภาคประชาสังคมของนิตยสารพอเพียง ทำให้นิตยสารฉบับนี้ทำหน้าที่การเป็นสื่อภาคประชาสังคมได้อย่างสมบูรณ์และเต็มตัว รวมทั้งการเป็นสื่อทางเลือกที่นำเสนอเรื่องชีวิตพอเพียงได้อย่างชัดเจน

ผลการศึกษาเรื่อง *การวิเคราะห์วิถีชีวิตความพอเพียงและการหาประสิทธิภาพของบทเรียนสำเร็จรูป จากนิทานพื้นบ้านจังหวัดลำปาง* ของ สนม ครุฑเมือง (2551) พบว่า นิทานพื้นบ้านแสดงถึงวิถีชีวิตความพอเพียงด้านความพอประมาณ ปรากฏเนื้อหาที่แทรกอยู่ในข้อความมากที่สุด ซึ่งสะท้อนชีวิตเกี่ยวกับการประหยัด การใช้จ่ายที่จำเป็น การไม่เป็นหนี้สิน การพึ่งตนเอง ความซื่อสัตย์ การแบ่งปัน และการเสียสละ เป็นต้น ส่วนการมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ปรากฏข้อความน้อยลงมาตามลำดับ อย่างไรก็ตาม การมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีเป็นฐานสำคัญที่ทำให้คนในสังคมดำเนินชีวิตด้วยความพอประมาณ

ผลการศึกษาเรื่อง *จากเศรษฐกิจพอเพียงถึงความสุขของกะทิ* ของ นุปผา บุญทิพย์ (2550) พบว่า ตัวละครมีวิถีชีวิตในเรื่องมีการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง เมื่อเผชิญปัญหาอันหนักหน่วงในชีวิต แต่ได้เผชิญกับอุปสรรคเหล่านั้นอย่างมีเหตุผล เข้มแข็ง ตรงตามปรัชญาแห่งความพอเพียง ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านเทคโนโลยี

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยข้างต้นพบว่า วรรณกรรมที่นำมาใช้เป็นตัวบทในการศึกษาเป็นวรรณกรรมที่มีเนื้อหาทั่วไป ซึ่งยังไม่ปรากฏการนำวรรณกรรมที่มีเนื้อหาเพื่อนำเสนอเกี่ยวกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำวรรณกรรมไทยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาศึกษาโดยใช้แนวคิดทฤษฎีและองค์ประกอบของวรรณกรรม

1.4 ขอบเขตการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย โดยการคัดเลือกเฉพาะวรรณกรรมไทย ที่ผู้เขียนได้ใช้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดสำคัญในเขียน ผู้วิจัยได้รวบรวม วรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นจำนวน 24 เรื่อง โดยสามารถจัดจำแนก วรรณกรรมออกเป็น 3 ประเภท คือ วรรณกรรมแนวไทยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประเภทนวนิยาย จำนวน 3 เรื่อง วรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประเภทวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน จำนวน 14 เรื่อง และวรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประเภทการ์ตูน จำนวน 7 เรื่อง ดังนี้

1) วรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มนวนิยาย

- 1.1) ลูกหนี้ที่รัก (2554) ของ ชาศรียา
- 1.2) น้ำเล่นไฟ (2553) ของ กฤษณา อโศกสิน
- 1.3) แผ่นดินหัวใจ (2544) ของ ดวงตะวัน

2) วรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน

- 2.1) ครอบครัวพอเพียง (2550) ของ หม่อมหลวง เทพฉัตร สวัสดิวัตน์
- 2.2) เด็กชายกับใบโพธิ์ (2550) ของ วิจิตร อภิชาติเกรียงไกร
- 2.3) พ่อนายกฯ สายไหม บ้านหนองฮี (2549) ของ สมคิด สิงสง
- 2.4) รู้คิด รู้ใช้ อย่างพอเพียง (2553) ของ อัจฉา ชีวพันธ์ และคณะ
- 2.5) ๗ วันพรรษา ตอน ตลาดนัดในสวน (2553) ของ พงนี เทียมศักดิ์ และคณะ
- 2.6) ๗ วันพรรษา ตอน เงินเจ้าไปไหน (2553) ของ พงนี เทียมศักดิ์ และคณะ
- 2.7) ๗ วันพรรษา ตอน วันเกิดคุณยาย (2553) ของ พงนี เทียมศักดิ์ และคณะ
- 2.8) กวางน้อยกับเสือใหญ่ (2553) ของ เรื่องเดช ชิมะโน
- 2.9) เงินของใคร (2553) ของ เรื่องเดช ชิมะโน
- 2.10) ตามรอยพ่อ (2553) ของ เรื่องเดช ชิมะโน
- 2.11) น้องโยกลับใจ (2553) ของ เรื่องเดช ชิมะโน

- 2.12) ฟีต้อยสอนน้อง (2553) ของ เรื่องเดช ชิมะโน
- 2.13) ลุงบุญมากับป้ามาลี (เศรษฐกิจพอเพียง) (2553) ของ เรื่องเดช ชิมะโน
- 2.14) หมูบ้านพอเพียง (2553) ของ เรื่องเดช ชิมะโน

3) วรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มการ์ตูน

- 3.1) ใครคนหนึ่ทำเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมา 37 ปี (2554) ของ สมชาย ขจรศักดิ์ชัย
- 3.2) ครอบครัวพอเพียง เล่ม 1-15 (2552) ของ นิรันศักดิ์ บุญจันทร์ และคณะ
- 3.3) ตามรอยพ่อด้วยเศรษฐกิจพอเพียง (2552) ของ สมชาย ขจรศักดิ์ชัย
- 3.4) ปฏิบัติการพอเพียง (2551) ของ สุธารส เนินปลอด
- 3.5) มหัศจรรย์แนวพระราชดำริตอน แก้งป่วนอยู่อย่างพอเพียง (2550) ของ พรทิพย์ บุญมงคล
- 3.6) เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง นำสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (2550) จัดทำโดยสำนักงานและสถาบันการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติ
- 3.7) ขยายทองใบใจร้าย (2549) ของ เรื่องศักดิ์ ดวงพลา

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

- 1. ได้ทราบรูปแบบและเนื้อหาของวรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในวรรณกรรมไทย
- 2. ได้ทราบถึงปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการนำเสนอวรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่สังคมในปัจจุบัน

1.6 วิธีการศึกษา

- 1.6.1 สํารวจ และรวบรวมวรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวรรณกรรมและองค์ประกอบของวรรณกรรมเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาของวรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.6.2 ศึกษาวิเคราะห์งานวรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจทั้งหมด และจำแนกรูปแบบ และเนื้อหาวรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.6.3 ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดของวรรณกรรมไทยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.6.4 สรุปผลการวิจัย